

פנקים רק דברים יפים ומססימים, רק מין מיוחד בין מיני שעשועים וגרויים אחרים, והם, הולכי בטל משי תעממים אלה היו למסלסי יופי וחזון, לנותני הסות ופרסום, בין יתר משעשעי נפשם הבטלה, גם להזיזים ויוצרים. או באו החיסויים, ה"יצירות" שלא מתוך הכרת נפשי מצד מתעתעים ולהוטי הסות ופרסום; או גם באה מעילה והתכחשות שלא מדעת — ופעמים אפילו מדעת — מצד הרבה יוצרים אמתיים. כאין חיבור, כאין זרם מפכה ושמור בטרה בין הסבל האנושי בהווה ובין ההכרח היצירתי, המתפרץ ממעמקים חבוים ומעורפלים, קל טאד לשנות ולהיכשל גם לנשי מות התמימות ביותר.

אין כאן המקום להאריך על התעיות הפאטאליות. שבאו בהתפתחות הספרות אשר לעם ועם, ועל הנסי יונות להינצל מאותן תעיות, נסיונות, שלא הצליחו בספרות מהוסר נסיונות מתאימים כנגדם בחיים — ראינו צורך לסמן כסוים כוללים רק אחרים מהרגעים המכריעים ביותר בתעיות אלו, תעיות הכרחיות לראי שונים, אבל בלתי הכרחיות לנו. כגדנו, נוסינו למדי, כגרה, עמקה למדי הבחנתנו, הסתכלותנו לקליטתנו. אצי לנו יכול ההכרח הספרותי להיות מחובר ונאמן תמיד למקורו החיוני, לחוזה וצער ותסוותו; בהווה זה ומתוך הווה זה גם נבחין-נאמין לכל צילי העבר, לאלת, שעודם הומים גם עתה בנפשנו בעוז, ולאֵלה, המרטטים אך במעמקים חבוים כאנחה גוועת. אצלנו צריך להיות עיקר ההווה, נעש תסיסותיו ואיבוכי צערו ותסוותיו, והעבר — שפירי נצח אנושי רקועים על תעיותינו וחיפושינו, ומורנים ברחמים מאותם שפיריים עינינו דורות ותסוות דורות, שהתלכדו יחד ללורל אנושי פלאי, בוסע בטרה, באמת אין סופית-אלהיות גם מעדי פלי המרחק בקדוטים, גם מענני הועה הקרובים בעת האחרונה.

ואל ידאנו דואנים: אין פרספקטיבה לחוזה. — טעות ושטחיות בדעה זו. אין פרספקטיבה לחוזה בתור רגע תלוש, ואולם בתור גל או נחשול חדש כגורל הזורם באפקי דורות — רק עיור או בער יתאונן על חוסר פרספקטיבה לחוזה. מי שאינו יודע להסתכל בהווה במתוך מרחקים, יתפוס גם את העבר כרגעים קטועים, והמרחקים הסרים לא למאורעות, כי אם להשגתו הקצי רת. ומענין הדבר, אותם הדואנים כל כך לפרספקטיבה תופסים לרוב את צער היתיד וששונו בתור רגעים קטועים, "אבטונוסיים" רוקא, כי בעצם, "מפונקים" הם, וטעם שאננים הזמדי, "יופי" טעמם; אוהבים הם בעצם יותר מכל את מה שמגרה רגע, צובט רגע בלב כנצנצו ברקים באופק — זוהי הפרספקטיבה שלהם — ואין הם מעלים על לב, כי מלכד משתעממים באורה וצמאי נצנצוים רחוקים שכמותם עוד יש נחונים במחי שכים וצמאים, "מאפלה לאור גדול".

יש עוד טענה אחרת: בן ההווה, הנגרף בעצמו בורם המאורעות, אינו שלג, אין הסתכלותו אוביקטיבית בהתבנתו אינה בהירה די צרכה. ואולם בטענה זו מתגלה כל גודל הטשטוש של ההכרה הספרותית. היוצי רים, שהם באמת נגרפים בורם המאורעות בהווה, אינם מוציאים כלום טתחת ידם בעצם הרגעים הגורפים. המשוור הרגש והער ביותר, כשמתו מוטל לפניו או אהובתו חכוקה בזרועותיו, אינו שר לא על מתו או אהובתו ולא על שום דבר בעולם. ואולם אך יעבור הרגע המשכר או המדהים, יתעורר בכל עוז ההכרה היצירתי לעמוד ולשיב ולעמוד כגרווי הרגע הגדול שעבר, כגרויים ממורקים בצער ומטוהרים בכוסף ועונים בהר לכל מה שיש יקר ומקודש כגנוי הנשמה האנושית — האם כך, באופן ששט וטבעי זה עונה הספלות על מאורעות החווה? תלא בעצם הרגעים הגורפים וזמן רב לאחריהם ראו ורואים לרוב: מן הצד למאורעות, באפיקים מדומים זורמים כמקודם דסיונות ותזונות ומדומים, שלא מתוך הכרה יצירתי, שלא מתוך מקורות איתנים מתפרצים ונוכעים בעוז. דסיונות וחיונות ומדומים — כמה רב בחם הסס והתנחומים, כשהם עולים כפרחים על גועים אמוצים ונבעולים רעננים, וכמה הם והפרחים עלזבים ומעציבים-מרנניים, כשעה שהם מנוככים להתפאר ולשם אחיות עינים על מכתות הרם ואודים עשנים.

(סוף יבוא)

מ. ב. לובניק

על בכורת הספרות

(מס ה)

דנים הרבה על הבקורת בספרות: עד כמה נאמן ומלע אל המטרה אותו מקצוע ספרותי ששמו בקורת, ואולם ממעטים מאד לדון על בקורת הספרות: עד כמה נאמנה וקולעת אל מטרתה בימינו הספרות בכללת, זו שהמכהנים על מזבחיותיה השונים מסלסים את שמה במקלה בכל מיני קילוסים, ורק שלרוב גם נוהגים בה מנהג הפקר — מתפרצים אל מזבחיותיה ואל קדשי קדשיה להוטי פרסום ומכורסמי קנאה ויהירות ונוהגים בפולחנה קלות ראש ככרשות של הפקר...

האם לפעמים קרובות אנו מוצאים באותו מבול מלים נרפסות, המסתער עלינו כנחשולים נועשים מתערבלים בלי חשך, אותה מלה נאמנה-מאירה במריר ראתה ותנתומיה, זו שחלכ נתח לקראתה בהררת ניל ואמון, ברטט וידוי והמית רחמים?

והלא זו, רק זו היא מטרת הספרות ככל הדורות. אם ישנם רגעי עוז ומתרה, רגעי חדה מרגינה ונמיות ננוהות ומרחקים בחיים — התרהשו אלה בעבר, זור מסיגורפים בחווה או נוצעים-לוחשים ממרחקי העתיד — נכספים הלכבות הגדולים בכל הדורות לעמוד ולהי עמיד אחרים ברנעים נפלאים אלה, כפרסם עליחם דמות וניב, קורנים בחזון ונגוהות נצחים; ואם יש סבלות וכשלונות ומדוי לכ ונשמה בחיים — הלכבות הגדולים שבכל הדורות הם גם הסובלים הגדולים והממדי ציאים פחות לסבלותם, בתחם לזו דמות וניב, תוכני עלבון ונאלי עלבון של נענים וכושלים ודואכים מאו ומעולם. מחוץ לרמויות וניבים נאמנים שכאלה — כך אומרת לנו השגתנו האנושית הכנה והבהירה — אין ספרות, כי אם שעשועי כטלה והיקויי כטלה ואחיות עינים; אך מה טועמים הם דמויות וניבים נאמנים באותו מבול של מלים נרפסות — ומדוע?

גורה מעציבה שולטת כגורל בן תמותה: אין חת פתחתו הולכת כדרך ישרה, כי אם כסילופין — מן חכמיה והתביעה הנפשית חראשונה אל ראשית הש" ביל אשר לסיפוק; מהראשית המפתיעה, המשכרת ברטט המגרה של גילויה, אל גירוים לשם גרויים סתם, שחם גורפים-מתעים לצרדין; ורק אחר כך, מתוך צער התעיה והתהייה מתחילים שוכ חיפושי השביל הישר והנאמן, שנפסק כראשיתו. כמה היה גם גורל חכמיה באדם לניב ספרותי, חכמיה, למי יתן איפוא, יוכתבון מלי, מי יתן כספר ויחוקו" — אחרי הנלוים חנדולים באו ומוכרחים היו לבוא חימודי הגרויים תמשכרים והתעיה לצרדין. אך תלא באח, מתוך דאבה ותהייה אבלת, באח והתגלתה מטעמקי הנפשיות הטוררות גם חכמיה חסמוחרח לשביל ישר ונאמן — מדוע

דנים הרבה על הבקורת בספרות: עד כמה נאמן ומלע אל המטרה אותו מקצוע ספרותי ששמו בקורת, ואולם ממעטים מאד לדון על בקורת הספרות: עד כמה נאמנה וקולעת אל מטרתה בימינו הספרות בכללת, זו שהמכהנים על מזבחיותיה השונים מסלסים את שמה במקלה בכל מיני קילוסים, ורק שלרוב גם נוהגים בה מנהג הפקר — מתפרצים אל מזבחיותיה ואל קדשי קדשיה להוטי פרסום ומכורסמי קנאה ויהירות ונוהגים בפולחנה קלות ראש ככרשות של הפקר...

האם לפעמים קרובות אנו מוצאים באותו מבול מלים נרפסות, המסתער עלינו כנחשולים נועשים מתערבלים בלי חשך, אותה מלה נאמנה-מאירה במריר ראתה ותנתומיה, זו שחלכ נתח לקראתה בהררת ניל ואמון, ברטט וידוי והמית רחמים?

והלא זו, רק זו היא מטרת הספרות ככל הדורות. אם ישנם רגעי עוז ומתרה, רגעי חדה מרגינה ונמיות ננוהות ומרחקים בחיים — התרהשו אלה בעבר, זור מסיגורפים בחווה או נוצעים-לוחשים ממרחקי העתיד — נכספים הלכבות הגדולים בכל הדורות לעמוד ולהי עמיד אחרים ברנעים נפלאים אלה, כפרסם עליחם דמות וניב, קורנים בחזון ונגוהות נצחים; ואם יש סבלות וכשלונות ומדוי לכ ונשמה בחיים — הלכבות הגדולים שבכל הדורות הם גם הסובלים הגדולים והממדי ציאים פחות לסבלותם, בתחם לזו דמות וניב, תוכני עלבון ונאלי עלבון של נענים וכושלים ודואכים מאו ומעולם. מחוץ לרמויות וניבים נאמנים שכאלה — כך אומרת לנו השגתנו האנושית הכנה והבהירה — אין ספרות, כי אם שעשועי כטלה והיקויי כטלה ואחיות עינים; אך מה טועמים הם דמויות וניבים נאמנים באותו מבול של מלים נרפסות — ומדוע?

גורה מעציבה שולטת כגורל בן תמותה: אין חת פתחתו הולכת כדרך ישרה, כי אם כסילופין — מן חכמיה והתביעה הנפשית חראשונה אל ראשית הש" ביל אשר לסיפוק; מהראשית המפתיעה, המשכרת ברטט המגרה של גילויה, אל גירוים לשם גרויים סתם, שחם גורפים-מתעים לצרדין; ורק אחר כך, מתוך צער התעיה והתהייה מתחילים שוכ חיפושי השביל הישר והנאמן, שנפסק כראשיתו. כמה היה גם גורל חכמיה באדם לניב ספרותי, חכמיה, למי יתן איפוא, יוכתבון מלי, מי יתן כספר ויחוקו" — אחרי הנלוים חנדולים באו ומוכרחים היו לבוא חימודי הגרויים תמשכרים והתעיה לצרדין. אך תלא באח, מתוך דאבה ותהייה אבלת, באח והתגלתה מטעמקי הנפשיות הטוררות גם חכמיה חסמוחרח לשביל ישר ונאמן — מדוע

האם לפעמים קרובות אנו מוצאים באותו מבול מלים נרפסות, המסתער עלינו כנחשולים נועשים מתערבלים בלי חשך, אותה מלה נאמנה-מאירה במריר ראתה ותנתומיה, זו שחלכ נתח לקראתה בהררת ניל ואמון, ברטט וידוי והמית רחמים?

והלא זו, רק זו היא מטרת הספרות ככל הדורות. אם ישנם רגעי עוז ומתרה, רגעי חדה מרגינה ונמיות ננוהות ומרחקים בחיים — התרהשו אלה בעבר, זור מסיגורפים בחווה או נוצעים-לוחשים ממרחקי העתיד — נכספים הלכבות הגדולים בכל הדורות לעמוד ולהי עמיד אחרים ברנעים נפלאים אלה, כפרסם עליחם דמות וניב, קורנים בחזון ונגוהות נצחים; ואם יש סבלות וכשלונות ומדוי לכ ונשמה בחיים — הלכבות הגדולים שבכל הדורות הם גם הסובלים הגדולים והממדי ציאים פחות לסבלותם, בתחם לזו דמות וניב, תוכני עלבון ונאלי עלבון של נענים וכושלים ודואכים מאו ומעולם. מחוץ לרמויות וניבים נאמנים שכאלה — כך אומרת לנו השגתנו האנושית הכנה והבהירה — אין ספרות, כי אם שעשועי כטלה והיקויי כטלה ואחיות עינים; אך מה טועמים הם דמויות וניבים נאמנים באותו מבול של מלים נרפסות — ומדוע?

גורה מעציבה שולטת כגורל בן תמותה: אין חת פתחתו הולכת כדרך ישרה, כי אם כסילופין — מן חכמיה והתביעה הנפשית חראשונה אל ראשית הש" ביל אשר לסיפוק; מהראשית המפתיעה, המשכרת ברטט המגרה של גילויה, אל גירוים לשם גרויים סתם, שחם גורפים-מתעים לצרדין; ורק אחר כך, מתוך צער התעיה והתהייה מתחילים שוכ חיפושי השביל הישר והנאמן, שנפסק כראשיתו. כמה היה גם גורל חכמיה באדם לניב ספרותי, חכמיה, למי יתן איפוא, יוכתבון מלי, מי יתן כספר ויחוקו" — אחרי הנלוים חנדולים באו ומוכרחים היו לבוא חימודי הגרויים תמשכרים והתעיה לצרדין. אך תלא באח, מתוך דאבה ותהייה אבלת, באח והתגלתה מטעמקי הנפשיות הטוררות גם חכמיה חסמוחרח לשביל ישר ונאמן — מדוע

על בכורת הספרות

(סוף)

וגנבת הצער מן הסובל — האם חשבו וחושבים

על כך?

בי אים נם נניה, מה שקשה להניה, שכל הדמויות והתזיונות והדמוגמים, בלי יוצא מן הכלל, מתוך הכרח יצירתי נמוך באו — לא מתוך רצון לכתוב „דבר מה“ — ויש על בן בכוחם היצירתי להרדים ולהשכיח כל דאבה וכל דאגה — האמנם זוהי הנחמה הנפשית, האנושית, שבן דורנו מצפה לה: להרדים את הדאבה והדאגה? סדושים הצער. והדמעה לסובלים, לעומדים לפני צינוק שאיפותיהם ועל קברי מאוייהם, ונהמה ראשונה, לה יצפו מרי הנפש מדעת ושלא מדעת, היא — למוצא לצער ניב נאמן בועפו וברחמיו, שאין מנוס ומסתור להתעלם ממנו! רק אחרי המצא ניב גואל מעין זה, תהי ההזיה היצירתית בטל, כצרי מרפא גם ללב הדואב, רק אז ישלה ויקשיב באמון לניבי דמיון סרדרי מים, לצלילי חזיונות מפכים בוטחים ושאננים. אבל אם גונבים את הצער, מטביעים אותו במבול דברים וצלי-לים, מדהימים אותו בדמויות, בגרויים, בעירפולי מתק ושברון בני רנע — אז יעלה במסומו במחשפי הלב נקם תוסס ואורב לאחרים, לעצמו, ובבוא השעה, ישתפך כאדם בלי רחמים, בלי בינה והבחנה. טכאן האכזריות של המונים ואפילו של יחידים בכל שעת הבושר, וכי שעת מהומה ומהפכה על אחת כמה וכמה, מפאן ההח אכזריות לדעת בשעת „שלום“. לא הצער מביא לירי יאוש — הצער, ואפילו הגדול ביותר, שמצא לו ניב גואל, אין כמאהו להורד ולהגברת האמונה בנצחון הצדק בעולם; איום על לבלתי סבול הוא הצער, שעוברין

תועיל כאן גם הכונה הטהורה.

כאדם בקדומים! — קשה תהי דרך זו, ופי יודע, אם בן דודג יזכה לפנות את המכשולים הראשונים מעליה, אם עוד יזכה לראות, לו רק בפנה אחת מאור שרה, טהורי לבב וגלוי עין ונשמה יוצאים, בנכוד בהם „הכרה היצירה“, מאחרי המחלשה או המכונה המודרנית, ואחרי עמדם בחזון, המגלה אפסי הוד למצוי אות, הם שבים שנית לעבודה, המחודשת יום יום את המציאות, לזו המשרה אהיה בין המאמחים והמוכרחים להיות מאוחדים בה, לשם הבטחת הנצחון, ועל כן גם מונעתם מהכוח האחר בזופת חברו. לא בתרים מדוי מים ולא זכות יהירה לכל ימי החיים יבקשו יוצרים כאלה — זכות כזו, לא יהירה, כי אם אמחית תשאר תמיד לאותם מועטים המרבים במחירה — ורק את הזכות הגדולה לעמוד כמתהר וברטט כסדר החזון, בנעם זהרי הגלויים ממה שעוד ספון באדם ולאדם במעמקי נפשו וב„אחרית הימים“ של גורלו. חזון זה אינ־סופי הוא, וכל יצר אמתי יוכל לעמוד בו על פי דרכו המיוחדת. „אין שני נביאים — נביאי אמת — מתנבאים בסגנון אחד“ — ועל כן אין הם גם נכונים האחד כחצפתו של חברו. וככה יהיו בעתיד גם היוצרים האמתיים.

שאלת היצירה העתידה היא שאלת חיים וסדרי חיים ולא שאלת ספרות.

מ. ב. לובניק

עליו בלי תשומת לב, בלי הבחנה, בלי הפסיק כמתחצתו את „הקשקוש בלגניים הריקים“ אף רנע.

המדע מלמד אותנו תורת הנצח של החומר והכוח, שהם רק מקבלים צורות מצורות שונות, אבל אינם אוב־דים במרחבי הבריאה — הניעה העת לצרף לכאן גם את תורת הנצח של ההרגשה האנושית, שגם היא רק משתנה בצורותיה, בגלוייה השונים להוד ולמרא, אבל אבוד בלי זכר לא תאבד.

והניעה השעה להכיר הכרה ברורה ומתוך אחריות המורה, כי לכל זעזועי הנשמה האנושית על ידי כל מיני מאורעות ונסיונות בשעת שלום ובשעת סכנה, יש הכרח עז לבוא לידי ביטוי יצירתי, ואם ביטוי זה לא בא, סימן — כי דוכא ונחנק על ידי מי שהוא. רבים הם המדכאים מדעת את הביטוי החפשי, היוצר באדם, אולי רבים יותר ממדכאי האדם בכלל, ובין אלה — מה גדול הכאב! — גם בעלי היונות ודמיונות ודמומים לוקחים חלק לא קטן. הניעה השעה לדבר גם על זה דברים ברורים ומתוך אחריות.

גהיה כנים והניוניים. אם היו „תעיות פאטאליות“ בהתפתחות הספרות — והשפעתן הלא בולטת גם עכ־שיו — היו, איפוא, בהכרח כאלה שהאמינו — ומושי־פעי ה„תעיות“ מאמינים גם עכשיו — : לא תעיות הן אלו, כי אם שאיפה אצילית ויופי אצילי, שהוא מובן ומושג רק להם ול„דקות טעמים“, אך לא לאנשים רגיל־ים, לבעלי טעם אנושי רגיל; ואם היו וישנם „מקלסי יופי“ ונותני פרסום לאשר טוב בעיניהם, הלא היו וישנם מושפעים מהם והשנותיהם וכל הלך נפשם, הלא היו וישנם כאלה שמאמינים — בתומם או שלא בתומם — כי הם והחזיונות והדמיונות והדמוסים שלהם התוכן היצירתי ואפשר גם המכסימום היצירתי של הדור הם — האם אין, איפוא, הכרח פסיכ־לוגי ברבר, שנערצים דגשים אלה — רגשים לרוב עד להולניות — יתנגדו תנגדות סמויה, אינסטינקטי־בית לכל מי שינסה להביא לידי ביטוי השנה אחרת בתוכן הדור ובחברה היצירה של הדור, ועל ידי כך יפגום בדרגת המכסימום הנערצה שלהם? — והאם אין אנו מוצאים אצל עם ועם ביחסי הסופרים בינם לבין עצמם — בפני הכריות הם מתביישים לפעמים — הרבה משלים מעציבים להנחה פסיכולוגית־הגיונית זו? והאם אין מספיקה די צרכה אפשרות השאלה הדו־גויה, זו שאין תשובה עליה.

האם כל זעזועי הנשמה של הדור באים לידי ביטוי בספרות, וכל מה שיש בה זה הוא באמת גם ההכרח וגם המכסימום האפשרי של היצירה האנושית, כמו שאנו יכולים להגיד זאת על כיבושי המדע הטפליאים?

מה יש, איפוא, לעשות?

כאדם בקדומים! — דומה, דרך תשובה זו היא היחידה לפנינו. ואם יש בדורנו, דור המהפכות וההת־מוטמות בסדרי החברה והמדינה, מלפטים בראנה כאדם בקדומים אבן אל אבן ליסודות החדשים — על נושאי דגל הספרות להיות ראשונים בין אלה ודומים לאלה בעמל חיייהם. מתוך ירושה ומסורת של ה„תעיות הפטליות“ עמד לרוב הסופר עד עכשיו כאילו למעלה מן החיים, ראה לרוב זכות יהירה לעצמו להיות כל ימינו. אך עומד מרחוק ומסתכל ומתאד וממציא דמות וניב לחיים. אבל כדי להתרומם למדרגת צופה מעל לחיים, יש צורך לעבור מקודם את החיים מתחומם ועד מדומיהם — דבר זה בכלל ניתן רק ליחידים מוד־עטים ובמחיר נסיונות עצמיים קשים מקודם והשתת־פות נפשית כלתי פוסקת בכל נסיונות בני האדם אחר כך, וגם יחידים מועטים אלה לא תמיד עוצרים כוח להשאר זמן רב על מצפה המדומים שלהם. מה יש, איפוא, להגיד על המעמידים עצמם כעל מצפה בלי מחיר ורק מתוך „העזה“ ובדילות יהירה? מתוך כרי־לות יהירה יוכל הסופר לראות רק פנה קטנה מן החיים או רק את חיי עצמו, חיים „תלושים“ בעצם, וככה גם יתארם בדמויות מדומיות שונות תיאור „תלוש“ מתוך פרספקטיבה מדומה ומתוך הכרה יצירה מדומה עוד יותר. בדילות יהירה — זה היה ונשאר ה„זרם“ הרגיל בין נושאי דגל הספרות — השוחים כנגד מועטים — ובו נגרפו ונגרפים לרוב גם אלה, שמבין עמלים וסוב־לים יצאו להפש ניבים ודמויות, בו נגרפו ונגרפים לרוב גם נסיונות כשרים ותמימים לתחלץ מכל אותה מורשה של „התעיות הפטליות“. כי כל זמן שיוצרי הספרות יהיו אך מסתכלים מרחוק, ושאר הכל כשהיה, ולא